



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Qvæstio XLI. De personis in comparatione ad actus notionales.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

sed respectus eius, a quo alius per intellectum, praesupposita cognitione essentiali modo explicato. Ad secundam vero probationem negandum est, esse relationum Filij non esse substantiam. Est namque substantia, ut substantia, distinguitur contra accidens, & propterea includit intrinsecè diuinam essentiam, quae est substantia absoluta, ut ex dictis in superioribus patet.

Ad sextum. Ad sextum dicendum est, licet suppositum ex natura rei praesupponatur, & praetelligatur productioni, quae est vera actio & mutatio: non tamen praesupponi & praetelligi productioni, quae non est actio, sed respectus eius, a quo alius, apprehensus à nobis, ac significatus per modum actionis, complensque suppositum, in esse suppositi: talis autem est generatio diuina, ut explicauimus. Quare si antecedens intelligatur hoc secundo modo, negandum est: si vero primo modo, eo concessio, neganda est prima consequentia: eò quòd diuina generatio non sit vera actio & mutatio.

Ad septimum. Ad septimum negandum est antecedens: constituens enim solum praetelligitur constituto tamquam prius natura illo, in iis in quibus est constitutio ex natura rei, constitutentiæque sunt causae constituti: de eiusmodique constitutentibus & constitutis intelligendus est eo loco Aristoteles: non verò constituens praetelligi constituto in iis, in quibus non est constitutio ex natura rei, sed constituens & constitutum sunt idem, prorsus, solumque virtute, nostròque intelligendi more est constitutio. Quòd si in argumento esset sermo de praetellectione nostro intelligendi more sine fundamento in re talis prioritatis, tunc, admissis omnibus, negandum esset inde sequi, Filium non habere suam proprietatem personalem à Patre: noster namque intelligendi modus, quando non responderet fundamentum in re, nihil praedicit rebus ipsis.

Ad fundamentum D. Bonaventurae negandum est relationes originis consequi origines ipsas, originemque esse rationes fundandi relationes in diuinis, ut ex dictis membro precedente satis est manifestum.

Ad primam rationem D. Thomae dici debet, licet origo significetur, & concipiatur à nobis ut forma extrinseca, quatenus concipitur, ut actio: non tamen esse re vera formam extrinsecam, sed intrinsecam: id quod nos ipsi intelligimus, sufficienterque probamus. Vnde ratio non tollit, quominus constituat supposita.

Ad secundam. Ad secundam neganda est consequentia: quia re vera non est actio, licet in modum actionis significetur, sed est ipsemet respectus, qui ex sententia D. Thomae constituit suppositum, ut explicauimus.

ARTICVLVS III.

Virum abstractis per intellectum relationibus à personis adhuc remaneant hypostascs.

PRIMA conclusio est. Si à personis abstractantur relationes per modum vniuersalis, ita scilicet, ut concipiatur sola essentia non concipiendo relationes, cognitione saltem confusa actuali, tunc neque ratio hypostasis, neque persona manet. Idem dic de actibus notionalibus, qui cum relationibus sunt prorsus idem.

Secunda conclusio. Si abstractione quasi mathematica, qua circulus abstrahitur ab aere, seorsimque concipiuntur circulus, & aë, concipiuntur seorsim

proprietatis non personalis, ut ratio spirationis actiua, & seorsim ratio Patris, praecise considerati à ratione spiratoris, aut ratio Filij, similiter praecise considerati à ratione spiratoris, remanet in Patre & Filio ratio hypostasis & personae. Si tamen abstraheretur eo modo proprietatis personalis, ita quòd seorsim conciperetur essentia, & seorsim paternitas, aut filiatio, non remaneret ratio hypostasis, aut personae.

ARTICVLVS IV.

Virum actus notionales praetelligantur proprietatibus.

Qua hoc loco dici poterant, dicta sunt articulo secundo, disputatione secunda.

QUESTIO XLII.

De personis in comparatione ad actus notionales.

ARTICVLVS I.

Virum actus notionales sint attribuenti personis.

CONCLUSIO affirmat, estque non solum sanctorum Patrum & Conciliorum, sed etiam Scripturae sacrae, ut constat ex illo Psalmi 2. Ego hodie genui te. Eam probat D. Thomas, quia in diuinis personis distinctio attenditur penes originem vnius ab alia, quae origo conuenienter exprimitur per actus notionales, quales sunt generare, nasci, spirare, spirari, qui personis tribuuntur.

In solutionibus argumentorum habes id, quod saepe in superioribus inculcauimus, actus videlicet notionales & relationes idem prorsus esse ex natura rei, & neque virtute inter se distingui, sed solum penes modum concipiendi, & significandi. Habes item rationem eiusdem rei, videlicet, quando in emanatione vnius rei ex alia non interuenit motus, aut mutatio, originem vnius rei ex alia non esse aliud, quam habitudinem, & respectum eius, à quo alius, & qui ab alio per modum actionis, aut passionis significatum. Vnde actus notionales respectus sunt, & relationes, non verò actiones, aut passiones, nisi grammaticaliter, quoad modum significandi & concipiendi, ut in responsione ad tertium assererat D. Thomas.

Actus notionales sunt idem etiam virtute, & ratione rationata cum relationibus.

ARTICVLVS II.

Virum actus notionales sint voluntarij, & primo de Filij generatione.

DISPUTATIO I.

ANTEQUAM questio dirimatur nulla debent notari. Primum est. Voluntarium, ut 1. 2. quaest. 6. artic. 1. & 2. cum Aristotele, Gregorio Nysseno, & Damasceno definiuimus, esse id quod est à principio intrinseco cum additione scientiae, id est, quod mediata vel immediate est ab appetitu cognoscitiuo, siue is sensitiuus sit, siue intellectiuus. Vnde actus brutorum, qui ab eorum sensitiuo appetitu, videlicet

Alia
primam
Ad sextum
Ad septimum
Ad D. Bonaventurae
Ad primam
Ad secundam
Prima conclusio
Secunda

videlicet ab irascibili, aut concupiscibili eliciuntur aut imperantur, voluntarij dicuntur in hac significatione.

Quatuor eius gradus.

Ibidem articulo secundo citato quatuor gradus distinguebamus voluntarij in hac significatione. Primus est, eius voluntarij quod solum est in appetitu sensitivo, quale est voluntarij, quod cernitur in brutis. Qui gradus, cum non sit à voluntate, sed ab appetitu sensitivo, nomen voluntarij non fortitur è voluntate formaliter, sed participatiue, vt colligitur ex D. Thoma articulo illo secundo citato in responsione ad primum. Appetitus namque sensitivus quasi participatio quædam est voluntatis: tum quod non eliciat actum nisi præuia cognitione, quemadmodum voluntas: tum vel maxime, quod in eo vestigium quoddam cernatur libertatis, vt quæst. 14. artic. 13. disput. 11. explicauimus.

Voluntarium in spontaneis quo pacto distinetur.

Alij rectius voluntarium paulò ante definitum, quod quatuor gradibus, quos explicauimus, est commune, nolunt appellare voluntarium, sed spontaneum, ita vt spontaneum sit id, quod est ab intrinseco præuia cognitione, diuidaturque in id, quod mediatè vel immediatè est à voluntate præuia cognitione intellectus, & hoc solum dicitur voluntarium, & in id, quod mediatè vel immediatè est ab appetitu sensitivo præuia cognitione sensus, & hoc, quæ tale, non dicitur voluntarium, sed dicitur commune nomen, appellaturque spontaneum: quare primum gradum explicatum nolunt appellare voluntarium, sed spontaneum. Huic opinioni consonant versiones Argyropyli 3. Ethicorum, & Fabri Stapulensis, dum è Græco vertit D. Damascenus 2. lib. fidei Orthodoxæ, cap. 24. vbi Aristoteles & Damascenus definiunt voluntarium, id est, voluntarium: prædicti namque interpretes loco voluntarij transferunt spontaneum.

Secundus gradus.

Secundus gradus, qui iam propriè fortitur nomen voluntarij, est, quando aliquid est à voluntate præuia cognitione intellectus, sine vlla tamen libertate ad oppositum. Hoc modo tum amor, quo Deus diligit seipsum, tum etiam quo beati diligunt Deum clarè visum, dicitur voluntarij.

Tertius gradus.

Tertius gradus est, quando aliquid est à voluntate cum aliqua libertate ad oppositum, sine deliberatione tamen, quæ ad culpam sufficiat, quales sunt actus puerorum, & amentium, & actus adultorum primo primi.

Quartus.

Quartus denique est, quando aliquid procedit à voluntate cum libertate ad oppositum, præuiaque deliberatione formali aut interpretatiua, quæ ad culpam sufficiat. Atque hoc modo voluntarium dicitur id, quod est à libero arbitrio, quæ tali: solaque ea voluntarij acceptio vsurpari solet, dum de actibus moralibus, virtutibusque, ac vitiis est sermo. Eam acceptioem ait D. Thomas loco citato esse secundum perfectam rationem voluntarij: in quaestione tamen hoc loco proposita sumit D. Thomas voluntarium latè, vt comprehendit tres posteriores modos voluntarij explicatos. Atque in corpore articuli virtute explicat in quam acceptioem actus notionales voluntarij dici queant.

Libertum sumitur interdum vt est idem quod spontaneum, interdum vt est à libero arbitrio.

Secundo notandum est, liberum, vt quæst. 14. artic. 13. disput. 2. dicebamus, interdum sumi, vt est idem quod spontaneum, seu voluntarium latè sumptum, distinguiturque contra coactum: quo pacto amor, quo Deus seipsum diligit, liber dicitur, ac re vera est, esto naturalis sit, ac necessarius sine facultate ad oppositum, oriturque à voluntate diuina, non vt liberum arbitrium est, sed vt voluntas ac natura quædam est. Interdum verò sumi pro eo,

A quod à libero arbitrio, quæ tale est, proficiscitur, videlicet pro eo quod in facultate voluntatis est, vt sit, & non sit. Hoc modo sumptum, opponitur naturali ac necessario: & idcirco amor, quo Deus seipsum diligit, non dicitur liber in ea acceptioem, sed naturalis, ac necessarius.

Tertio notandum est, necessarium sumi multis modis. Aliquando dicitur aliquid necessarium comparatione finis, solètur appellari necessarium necessitate indigetæ ad finem. Aliquando dicitur aliquid necessarium ab extrinseco, quia scilicet cogitur ad aliquid: cogique hoc modo dicitur necessitari: vocatur verò necessarium necessitate coactionis, & spontaneo ac libero opponitur. Aliquando accipitur necessarium pro eo, quod suapte natura nequit aliter se habere, quo modo opponitur contingenti ac libero, vt liberum est id, quod in facultate est liberi arbitrij, potèstque esse, & non esse, Hoc modo amor, quo Deus seipsum diligit, est necessarius & naturalis, non verò liber ac contingens. Aliis etiam modis vsurpatur necessarium, quos opus non est persequi hoc loco.

Necessarium multis modis accipi.

Quarto notandum est cum D. Thoma hoc articulo. Esse aliquid, aut fieri voluntate, posse sumi duobus modis. Altero sic, vt ablatius ille, voluntate, denotet concomitantiam, non verò principium rei, quæ voluntate esse, aut fieri dicitur: quo pacto dicimus, Petrum sua voluntate esse hominem, quia vult esse homo, idque ipsi placere, cum tamen nec seipsum produxerit, nec, vt esset, à voluntate ipsius fuerit dependens. Secundo modo ita, vt denotet habitudinem principij rei, quæ fit, aut producitur, quæ ratione dicimus, artificem voluntate producere artem, & Deum voluntate produxisse res creatas.

Est aliquid aut fieri voluntate, duo modi accipi.

Quo loco duo animaduerte. Primum est, quando ablatius, voluntate, denotat concomitantiam, voluntatem ferri in rem tamquam in obiectum à se volitum, sibiue placens, non verò tamquam in obiectum à se productum. Cum verò hoc loco sit sermo de voluntate concomitante, vt excludit esse principium rei, quæ dicitur esse voluntate, non verò, vt opponitur voluntati antecedenti, aut consequenti rem volitam, impertinens esse, vt aliquid dicatur esse voluntate concomitante, vt de ea est sermo hoc loco, quod volitio rei antecedit rem ipsam, quæ nobis placet, vt quando desideramus, pluuiam futuram, aut quod sequatur, vt quando placet, quod pluerit, aut quod sit simul, vt quando gaudemus de pluuiâ præfenti.

Secundum est, quando ablatius denotat habitudinem principij, voluntatem posse accipi duobus modis. Vno, præcisè vt habet rationem liberi arbitrij, ac tunc, fieri, aut factum esse aliquid voluntate, est in facultate voluntatis esse, aut fuisse, vt illud esset, aut non esset in rerum natura, & vt produceretur, aut non produceretur. Quod autem ita sit voluntate, est contingens, potens suapte natura esse, & non esse, pro arbitrio causa, seu principij producentis. Altero modo potèst accipi voluntas, non vt præcisè habet rationem liberi arbitrij, sed vt voluntas est, siue sit principium liberum, siue naturale: quo pacto dicimus, Spiritum sanctum produci à Patre & Filio voluntate, non tamen liberè, quasi in potestate voluntatis Patris & Filij sit eum non producere, sed naturaliter, hoc est, ex necessitate natura.

His suppositis, facillè intelliguntur hæc & sequentes disputationes, nec non multa quæ hac de re à Sanctis dicuntur, primòque aspectu inter se contraria videntur, cum tamen re vera non sint pugnantia.

Sc

MOLL
D.

Prima conclusio.

Generatio Filij est à Patre voluntate concomitante.

Sit ergo prima conclusio. Si ablatius, voluntate, denotet concomitantiam, sicut hæc est vera, *Deus sua voluntate est Deus*, quia vult se esse Deum, vt est: ita hæc est vera, *Pater æternus voluntate generat Filium*, quia vult eum generare, vt re ipsa generat. Probatum primò, quia Deus naturaliter diligit se, vultque se esse, vt est in se: sed est Trinus & vnus: ergo vult à Patre esse Filium per generationem, vt est, & Spiritum sanctum esse à Patre & Filio per spirationem, vt re ipsa etiam est, ac proinde Pater vult se generare, vt generat, & Filius generari à Patre, Paterque & Filius volunt spirare Spiritum sanctum, & Spiritus sanctus vult se spirari à Patre & Filio. Secundò, vel Pater vult generare Filium, vt eum generat, vel vult non generare, vel habet se negatiuè, ita vt nec velit, nec nolit. Si des primum, habetur intentum: Si secundum: ergo in Deo est miseria maxima, nempe aliquid contra ipsius voluntatem in eo produci: quippe cum velit non generare, & generet. Si verò des tertium, cum Pater non possit incipere velle, quod antè non vult, sequeretur Patrem non posse velle generationem Filij, quod est absurdum. Dicendum igitur est, Patrem velle Filij generationem, ac proinde voluntate generare Filium, ablatiuo illo denotante concomitantiam.

Iuxta conclusionem propositam dicendum est, generationem Filij esse voluntariam, non vt voluntarium dicitur id, quod est à libero arbitrio, estque indifferenter in facultate voluntatis, vt sit aut non sit, sed vt voluntarium distinguitur contra coactum, idemque est, quod spontaneum. Est autem voluntariam, non quasi mediata vel immediata eliciatur à voluntate diuina, sed concomitanter, quia diuina voluntas in illa sibi complacet. Potest etiam appellari libera, non vt liberum distinguitur contra necessitate naturali, sed vt distinguitur contra coactum, idemque est quod spontaneum. Vnde in Concilio provinciali Syriacensi anathematismo 23. *Si quis nolens Patre natum Filium dixerit, anathema sit*. Non enim inuitus & vim passus Pater necessitate naturali, quasi nolens genuit Filium. Illud tamen est animaduertendum, numquam absolute esse concedendum, Filium generari voluntate, aut generationem Filij esse liberam, vel voluntariam, sed cum distinctione, nempe quòd generetur voluntate concomitante, quòd generatio sit libera, vt liberum distinguitur contra coactum, quòd sit voluntaria, vt voluntarium est idem quod spontaneum.

Secunda conclusio. Filij non procedit à Patre voluntate, vt rationi habet libri arbitri.

Secunda conclusio. Si ablatius, voluntate, denotet habitudinem principij, & voluntas præcisè sumatur, & habet rationem liberi arbitrij, Filius non producit à Patre voluntate. Hæc est de fide, & contrarium est hæresis Arianorum asserentium Filium esse creaturam, productumque esse à Deo liberè, ita vt potuerit non produci, postquam redigi in nihilum, non secus ac quævis alia creatura. Vnde in Concilio Syriacensi anathematismo 21. *Si quis consilio Dei, tanquam vnâ creaturam, factum asserit Filium Dei, anathema sit*. Hanc eandem definitionem refert Hilarius in libro de Synodis anathematismo 24. ex iis quæ priori loco refert: loco autem illorum verborum, *consilio Dei*, quæ habentur in summa Conciliorum Miranda, habetur apud Hilarium, *voluntate Dei*. In anathematismo 24. Ex iis, quæ posteriori loco habentur apud Hilarium in eodem libro, habentur etiam hæc verba: *Si quis voluntate Dei, tanquam vnâ aliquem de creatura, Filium factum dicat, anathema sit*. Omnibus creaturis substantiam voluntas Dei attulit, sed naturam Filio dedit, ex impassibili ac non nata substantia, perfecta nauitas:

A talia enim cuncta sunt creata, qualia ea esse Deus voluit. Filius autem natus ex Deo talis subsistit, qualis & Deus est, nec dissimilem sibi edidit naturam, sed ex substantia Dei genitus, natura secundum originem attulit essentiam, non secundum creaturam voluntatis essentiam. Hæc ibi. Præterea in Concilio Toletano X I. in professione fidei habetur: *Filius Dei natura est Filius non adoptione, quem Deus Pater neque voluntate, neque necessitate (coactionis scilicet) genuisse credendus est, quia neque vlla in Deo necessitas (id est, coactio) cadit, neque voluntas sapientiam præuenit, sed natura*. Vult ergo Concilium, Filium productum esse à Patre necessitate naturali, quia contrarium ex natura rei esse non potuit, non tamen voluntate, quasi per liberum arbitrium, neque necessitate coactionis. Hieronymus etiam in illud ad Ephes. 1. *Qui prædestinavit nos*, de Filio ait: *Semper cum Patre fuit, & nunquam eum, vt esset, voluntas paterna præcessit*. Augustinus quoque (aut quicumque est alius illius libri autor) in Dialogo 65. quaestionum sub titulo Horolij interrogantis, & Augustini respondentis, quaest. 7. interroganti Horolio: *Voluntate genuit Pater Filium, an necessitate?* Respondet Augustinus: *Neque voluntate, neque necessitate (coactionis scilicet) quia necessitas in Deo non est: patre autem voluntas sapientiam non potest, quod est Filius: igitur prius est rationabiliter sapere, quam rationabiliter velle. Nam quidam nostrum cum eum interrogasset hæreticus, vtrum volens, aut nolens genuerit Pater Filium, laudabiliter respondiisse fertur. Dic, inquit, & tu hæretice, Deus Pater necessitate est Deus, an voluntate? Quod si dixisset, necessitate, sequebarum illum grandis absurditas: si autem voluntate, respondebatur illi: ergo voluntate est Deus, non natura. Et ita in laqueum, quem volebat ponere, ipse incidit: & videns se conuictum obmutuit*. Hæc ibi. Et 15. de Trinitate, cap. 20. refert etiam Augustinus

B Catholicum illum retorsisse in hæreticum id, quod nunc propofuimus argumentum. Ex his patet generationem Filij, neque esse voluntariam, neque liberam, vt voluntarium & liberum est, quod in facultate voluntatis est vt sit, & non sit: sed esse necessariam necessitate naturali, vt necessarium id dicitur, quod supra natura non potest aliter se habere: non verò necessitate coactionis. Potestque hoc ipsum confirmari, quoniam si Filius, generatioque ipsius, non esset hoc modo necessaria, cum sit quid reale existens formaliter in Deo, sanè aliquid reale esset in Deo, quod & esse, & non esse posset, ac proinde ad illud compararetur Deus tanquam potentia ad actum, neque esset actus purus.

C Tertia conclusio: *Ablatiuo, voluntate, denotante habitudinem principij, sumptaque voluntate, siue vt principium liberum, siue vt naturale, filij non generatur voluntate*. Hæc patet ex dictis in superioribus: Filius namque procedit à Patre per intellectum: Spiritus sanctus verò per voluntatem. Vnde sine distinctione concedendum non est, Filium generari voluntate.

D Tertia conclusio: *Ablatiuo, voluntate, denotante habitudinem principij, sumptaque voluntate, siue vt principium liberum, siue vt naturale, filij non generatur voluntate*. Hæc patet ex dictis in superioribus: Filius namque procedit à Patre per intellectum: Spiritus sanctus verò per voluntatem. Vnde sine distinctione concedendum non est, Filium generari voluntate.

DISPUTATIO II.

Vtrum volitio concomitans, qua Pater vult generationem, nostro intelligendi more antecedit generationem, quasi Pater prius generare velit, quam generet.

Scotus in 1. dist. 6. quaest. 1. & Caietanus hoc loco affirmant. Probant verò id primò, quia absoluta, nostro intelligendi more, sunt priora relatiuis, vt D.

*Suadetur
primò.*

vt D. Thomas suprâ quaest. 3. art. 3. ad primum docuit: sed volitio, qua Pater vult generationem, est quid absolutum, generatio verò quid respectiuum: ergo talis volitio antecedit generationem.

Secundò.

Secundò, voluntas spirandi Spiritum sanctum, est prior nostro intelligendi more spiratione ipsa: quod patet, quia Spiritus sanctus procedit ex volitione naturali Patris & Filij, Pater autem & Filius, vt disputatione præcedente ostensum est, naturaliter volunt productionem Spiritus sancti: ergo paritate voluntas generandi Filium erit prior in Patre generatione ipsa.

Tertiò.

Tertiò, Pater in illo priori, antequàm generatio concipiatur existere, est perfectè beatus: ergo tam Pater, quàm Deus, quàm Deus, tunc comprehendit diuinam essentiam, habetque dilectionem naturalem de illa, eaque fruitur: sed dilectione naturali, qua diligit essentiam, vult generationem, quam naturaliter etiam vult, comprehenditque in essentia in illo priori: ergo tam in Patre, quàm in Deo, quàm Deus est, volitio generationis antecedit nostro intelligendi more generationem.

*Velitas con-
comitatur, qua
Pater vult
generationem
Filij non an-
tecedit gene-
rationem.*

Contraria sententia, quam affirmant Capreolus in 1. dist. 6. quaest. 1. in responsione ad argumenta contra sextam conclusionem, Ferrariensis 4. contra gentes, cap. 11. & Bartholomæus Torres hoc loco, longè magis placet. Probarique potest primò, quoniam actus diuini intellectus, nostro intelligendi more cum fundamento in re, antecedit diuinam volitionem, eò quòd nihil sit volitum, quin præcognitum: sed actum diuini intellectus consequitur immediatè, naturalive quadam sequela, generatio, vt quaestione præcedente, art. 2. disp. 2. & aliàs sæpè explicauimus: ergo volitio, qua Deus, aut Pater æternus vult generationem, non antecedit generationem ipsam.

Secundò, prius est Patrem generare per intellectum, & Filium generari, quàm sit volitio diuina naturalis: hac enim ratione, ea ipsa volitione diuina naturali Pater & Filius spirant Spiritum sanctum, alioquin non tribueretur illis spiratio Spiritus sancti, sed solum spiratori actiue, neque ratio spiratoris præsupponeret in eis rationem Patris & Filij, quibus nostro intelligendi more quasi superueniret, quorum opposita ostendimus quaest. 27. art. 3. disp. 4. q. 36. art. 3. & quaest. præcedente artic. 2. disputat. 2. ergo volitio generationis non antecedit generationem, sed concomitatur: quin potius ratio hæc aperte videtur ostendere, generationem Filij, nostro intelligendi more cum fundamento in re, antecedere volitionem diuinam, tam Patris, quàm Dei, quàm Deus est.

Tertiò, si res concipiatur, vt se habent in Deo, non prius Pater est Pater, quàm sit generatio actiua: ea enim ipsa generatione Pater constituitur in esse Patris, vt quaest. præcedente, artic. 2. disputat. 2. ostendimus: ergo non prius est Patrem velle generare, quàm generationem esse: quippe cum, vt Pater velit generare, necessarium sit Patrem esse, & vt Pater sit, necessaria sit generatio, tamquam id, à quo Pater habet vt sit Pater. Quia verò multa ex argumentis Scoti supponunt, Patrem prius esse in se, & postea in alio instati originis generare, consultò illa prætermittimus: negato namque eo fundamento, corruunt, nullamque profors vim habent.

Confirmat nostram sententiam illud Concilij Toletani X. I. disputatione præcedente relatum. Reddit namque rationem quare Filius non producat à Patre voluntate, quia voluntas sapientiam non præuenit. Idemque apertius, præter testimo-

anum Hieronymi, docet testimonium Augustini in Dialogo 65. quaestionum quaest. 7. eadem disputatione relatum, ex quo verba Concilij Toletani videntur desumpta. Ibi enim additur, *Filium esse sapientiam, atque adeò voluntatem in Deo non esse priorem Filij generatione.* Ad eandem quoque sententiam expressè videtur accedere D. Thomas de potentia quaest. 2. artic. 3. ad secundum, vbi de generatione Filij ait: *Respectu eius non est voluntas præcedens, neque tempore, neque intellectu, sed sola voluntas concomitans.*

Ad primum argumentum in contrarium negat B Toires minorem. Ait namque, velle generare Filium non esse purè absolutum, sed inuolucere relationem: quod probat, quia absoluta sunt communia tribus personis, velle autè generare Filium soli Patri conuenit, eò quòd vt contradictionem implicat Filium, aut Spiritum sanctum generare, ita quoque contradictionem implicat ipsos velle generare: Filius ergo & Spiritus sanctus volunt, non ipsoliter, sed Patrem generare, solusque Pater est qui vult se generare. Sed aduerte volitionem, qua à Deo est volitum generationem esse à Patre, communem esse toti gloriosissima Trinitati, & de hac esse dubiū, an nostro intelligendi more antecedit generationem, sumptaque volitione generationis hoc modo, non soluitur argumentum: quia illa est merè essentialis cõmunis tribus personis, esto velle generare, propter modum significandi grammaticalem, denotet personam agentem, qua suppositum verbo reddit, esse id à quo emanat generatio, & ob id velle generare, solum Patri conueniat. Saluo autem meliori iudicio arbitror, negandum esse, omnia absoluta vniuersim antecedere nostro intelligendi more relatiua. Vt enim argumenta hoc loco à nobis proposita videntur conuincere, colligiturque ex iis, quæ diximus quaest. 27. artic. 3. disput. 4. q. 36. art. 2. & quaest. præcedente artic. 2. disput. 2. licet intelligere Dei, quàm intelligere Dei est, præcedat nostro intelligendi more personas omnes diuinas, quatenus prærequiritur ad actiuam & passiuam generationem, velle tamen Dei, quatenus velle Dei est, nulla ratione videtur in Deo rationem Patris & Filij præcedere, quin potius eos subsequi, vt rationes, quas hoc loco, & disputationibus citatis confecimus, non obscure videntur ostendere.

Ad secundum, admissò antecedente, neganda est consequentia: Spiritus sanctus namque procedit per voluntatem ex amore essentiali, quo Pater & Filius diligunt, quicquid naturaliter diligunt: eaque ratione dilectio illa naturalis, nostro intelligendi more cum fundamento in re, antecedit spirationem, tam actiuam, quàm passiuam, tamquam ratio fundandi, aut fundamentum vtriusque relationis iuxta ea, quæ quaestione præcedente, artic. 2. disput. 2. explicauimus. Porro Pater & Filius quemadmodum in essentia, concurrenteque essentia in ratione speciei intelligibilis, cognoscunt naturaliter Spiritum sanctum ante dilectionem naturalem, atque adeò ante productionem Spiritus sancti, vt ex dictis quaest. 34. est manifestum: ita nostro intelligendi more ante Spiritus sancti productionem diligunt Spiritum sanctum, complacentque in productione illius, quodammodo præcognita: eaque ratione voluntas spirandi Spiritum sanctum est prior, iuxta nostrum intelligendi modum, quàm spiratio ipsa. Non est verò ea ratio de generatione Filij, vt nostro intelligendi more sit prius volita, quàm sit eò quòd generatio Filij, cum sit per intellectum, antecedit omnem dilectionem tam naturalem, quàm liberam, vt ostensum est. Ad

Tertium. Ad tertium negandum est id, quod primum antecedens supponit, nepe dari prius, in quo sit vnum illorum, & non sit aliud, id est, in quo sit Pater, & non sit generatio, aut in quo sit generatio, & non sit dilectio. Quando namque in diuinis dicimus, nostro intelligendi more cum fundamento in re, vnum esse prius alio, vt cognitionem quam dilectionem, aut naturam diuinam, quam Patrem & Filium, vel Patrem & Filium, quam Spiritum sanctum, non admittimus varia instantia, in quorum vno sit vnum illorum, & non sit aliud: qua in re multum erravit Scotus, vt inferius ostendemus: sed dumtaxat admittimus ordinem ex natura rei, vel ratione tantum ac virtute, vt inter essentiam, intelligere essentiale, & velle essentiale, quae inter se solum distinguuntur ratione ac virtute, aut etiam re, quo pacto Spiritus sanctus realiter est à Patre & Filio illoque praesupponit, & non è contrario. Ex eo ergo, quod in Patre & Filio prius, nostro intelligendi more cum fundamento in re, intelligatur intelligere essentiale, quam velle, non sequitur dari instans aliquod, in quo sit vnum, & non sit aliud, atque adeo, in quo Pater sit imperfectè beatus: sicut etiam ex eo, quod in essentia diuina detur ex natura rei intelligere, quod praesupponitur ad velle, non sequitur dari instans, vel naturae, vel originis, in quo essentia sit beata imperfectè, sed solum sequitur, quod in Patre, & Filio, ac in essentia diuina detur ordo ille, & quasi dependentia vnus ex alio inter intelligere & velle. Quare negandum est primum illud antecedens argumenti Scoti, ratione eius, quod praesupponit.

DISPUTATIO III.

Vtrum productio Spiritus sancti sit voluntaria.

Prima conclusio. Spiritus sanctus à patre & filio spiratur voluntate, quae concomitantur, quae prius est spiratione.

Q VOD ad productionem Spiritus sancti attinet, sit prima conclusio. Pater & Filius spirant Spiritum sanctum voluntate, vt ablatius, voluntate, denotat concomitantiam: quae volitio prior est iuxta nostrum concipiendi modum, quam spiratio. Haec ex eis, quae duabus disputationibus praecedentibus diximus, est manifesta. Quare in quo sensu disputatione 1. dicebamus generationem Filij esse voluntariam, dicendum quoque est, Spirationem Spiritus sancti esse voluntariam.

2. Conclusio. Spiritus sanctus producit voluntate, ut in principio.

Secunda conclusio. Pater & Filius voluntate producant Spiritum sanctum, si ablatius, voluntate, denotet habitudinem principij, sumaturque voluntas latè, & non vt praecise habet rationem liberi arbitrij. Haec probatur, quia in hoc distinguitur productio Filij, à productione Spiritus sancti, quod illa est per intellectum, haec verò per voluntatem.

3. Conclusio. Spiritus sanctus non producit voluntate, sed naturali.

Tertia conclusio. Pater & Filius non producant Spiritum sanctum voluntate, si denotetur habitudo principij, & voluntas sumatur, vt praecise rationem habet liberi arbitrij. Non dubito, quin haec sit de fide. Probatum primò, quia quae eo modo producuntur, esse & non esse possunt, quippe cum in facultate voluntatis sit ea producere, & non producere (aliàs voluntas comparatione eorum non haberet liberi arbitrij rationem) sed Spiritus sanctus ita est necessariò necessitate naturali, vt contradictionem implicet non esse, aut non fuisse: ergo non producit voluntate, iuxta eam voluntatis acceptionem. Secundò, Patre & Filio se mutuo diligentibus naturali sequela producit Spiritus sanctus: sed amor mutuus, quo pater & Filius sese diligunt, est naturalis, & non liber, vt quaest. 19. ostensum est: ergo

Molina in D. Thom.

A productio Spiritus sancti est naturalis, & non libera, ac proinde Spiritus sanctus non procedit voluntate, vt voluntas rationem habet liberi arbitrij.

Scotus à calumnia vendicatur.

Multi ex sectatoribus Diui Thomae redarguunt Scotum, quasi asseruerit in 1. d. 2. q. 7. & d. 10. q. 1. & in quodlib. quaest. 16. Spiritum sanctum procedere liberè à Patre & Filio, voluntatemque nullum omnino habere actum naturalem, etiam in Deo. Quamuis autem Scotus obscure loquatur, si tamen attentè legatur, sanè neque tertiae nostrae conclusioni contradicit, neque asseuerat, quod nonnulli ex sectatoribus Diui Thomae asserunt eum asseuerare. Expresse namque locis citatis docet, Spiritum sanctum procedere ita necessariò à Patre & Filio, vt contrarium contradictionem inuoluet: Deumque ita necessariò se diligere, vt nulla ratione à dilectione cessare valeat. Nihilominus asseruit, Deum liberè se diligere, Patremque, & Filium liberè producere Spiritum sanctum: verumtamen sumit aduerbium, liberè, non vt liberum id dicitur, quod in facultate voluntatis est, vt sit, & non sit, quo pacto voluntas sortitur rationem liberi arbitrij: sed vt liberum est idem, quod spontaneum, proceditque ab appetitu praui cognitione obiecti, eodemque modo sumit liberum D. Thomas de potentia, quaest. 10. artic. 2. ad quintum dum docet, Deum sua voluntate liberè amare se ipsum, tamen si necessitate se ipsum amet.

C Vt verò mentem Scoti illis in locis percipias, aduerte, illum distinguere inter principium naturale, quale apud eum est, quod producit non praui cognitione, atque adeo non per appetitum cognoscituum, & inter principium liberum, hoc est, spontaneum, quale est, quod producit per appetitum cognoscituum praui cognitione, siue necessariò producat, ita vt in potestate illius non sit non producere, siue producat non necessariò, ita vt sit in potestate illius non producere. Sumptis itaque hoc modo, tam principio naturali, quam libero, asseuerat Scotus, Deum liberè, ac necessariò diligere se, non verò naturaliter, quia diligit se praui cognitione, & per appetitum cognoscituum, nempe per voluntatem. Idemque vult asserendum de Spiratione, qua Pater & Filius spirant Spiritum sanctum. Licet autem eo modo loquatur Scotus, nec nostra contradicat conclusioni, sapè tamen, imò & frequentius, naturale id dicitur, quod fert natura ipsa rei, ita vt oppositum esse non possit: est que proinde principium, à quo emanat, determinatum ad illud, eaque ratione dilectionem, qua Deus se ipsam diligit, appellamus naturalem, hoc est, necessariam spectata natura rei, ita vt in facultate diuinæ voluntatis non sit contrarium: eodemque modo dicimus productionem, qua Pater & Filius producant Spiritum sanctum, esse naturalem, hoc est, non liberam, ita vt in potestate Patris sit eum non producere. Reliqua quae hoc loco dici poterant, dicta sunt 1. 2. quaest. 10.

Explicatur Scoti sententia.

Illud tamen obserua, quia natura intendit reddere sibi similem effectum, agens verò per voluntatem non item, Filius, qui vi suae productionis similis producit Patri, dicitur à Sanctis viris procedere per modum naturae: non item Spiritus sanctus, sed per modum voluntatis. Vtraque tamen processio naturalis est, si naturale sumatur, vt distinguitur contra liberum, & vt est illud, quod, spectata natura rei, non potest aliter habere.

F



ARTICVLVS III.

Vtrum actus notionales sint de aliquo.

DISPVATIO I.

Filius est de substantia patris, & spiritus sanctus de substantia utriusque.

Conclusio est: Filius est genitus, non de nihilo, neque de aliena substantia, sed de substantia Patris, atque adeo generatio Filij est de aliquo. Eodem modo de processione Spiritus sancti dicendum est, eam esse de substantia Patris & Filij. Probatur conclusio primò, quia vera generatio, qua aliquid procedit vt Filius, est de substantia generantis, vt ex dictis quæst. 27. art. 2. est manifestum: vnus quippe homo generat alium hominem de sua substantia, quam in generatione decedit: sed Filius Dei est verus Dei Filius, & non per metaphoram, vt sunt illi, qui per gratiam in filios adoptantur, vt ex illo 1. Ioannis ultimo, *Vt simus in vero Filio eius*, &c. constat: ergo eius generatio neque est de nihilo, neque de aliena substantia, sed de substantia Patris. Cùm autem, vt Concilium Lateran. cap. *Damnatus*, de summa Trinitate & fide Catholica, argumentatur, Pater non dedit Filio partem quandam suæ substantiæ, & partem aliam sibi retinuerit, eò quòd substantia Patris sit indiuisibilis, ac omnino simplex, sit, vt sit de tota substantia Patris. Secundò probatur, ex confessione fidei Concilij Niceni, & Ephesini in epistola ad Nestorium: utrobique enim habetur: *Credimus in vnum Dominum Iesum Christum Filium Dei, natum ex Patre, vniuentum, hoc est, ex substantia Patris, Deum de Deo, &c.* Et infra: *Dicentes quia ex non stantibus factus est, aut ex altera substantia, vel essentia dicentes esse, aut creatum, hos tales anathematiz. at Catholica & Apostolica Ecclesia.* Concilium etiam Toletanum 11. in confessione fidei, *Filium*, inquit, *de substantia Patris sine initio ante secula natum, non tamen factum esse confitemur.* Tertio, quia filius per generationem accipit à Patre substantiam patris, vt patet ex illo Ioannis 10. *Pater, quod dedit mihi manus omnibus est:* quod Concilium Lateranense cap. *Damnatus* citato dicit intelligendum esse ad litteram de substantia Patris, quam Filius accipit à Patre per generationem, indeque colligit Filium & Patrem consubstantiales esse, hoc est, eiusdem omnino substantiæ: ergo Filius generatur de substantia patris. Confirmatur ex illo Concilij Florentini in litteris sanctæ vnionis, in decreto de processione Spiritus sancti: *Omnia que Patris sunt, ipse Pater vniuento Filio suo gignendo dedit, prater esse Patrem.* Quarto, Filius non generatur de nihilo, eo enim dato esset creatura, eiusque generatio esset creatio, neque generatur de aliena natura & substantia, alioquin vel non esset Deus, vel essent plures Dij: ergo generatur de substantia Patris. Vnde Augustin. 15. de Trinitate. cap. 19. *Filius caritatis eius nullus est alius, quam qui de substantia eius est genitus.* Et 3. lib. contra Maximum cap. 14. inter alia quibus nostram conclusionem probat: *Nullo, inquit, modo verum Dei Filium cogitatis, si eum natum esse de substantia Patris negatis.* Et de fide ad Petrum cap. 2. Fulgentius: *Pater, inquit, semel de sua natura sine initio genuit Filium Deum sibi aequalem.* Vide Magistrum in r. d. 5.

Observandum est cum D. Thoma hoc loco ad 2. & 3. & 4. sententiarum d. 5. q. 2. art. 1. has præpositiones, *de*, & *ex*, denotare habitudinem principij: quare cùm inter principium, & id quod est à principio, esse debeat distinctio, non concedimus hanc, *Filius est de substantia*, aut *de essentia*, quia substan-

Atia & essentia non distinguitur à Filio, concedimus tamen hanc, *Filius est de substantia Patris*, quia apponitur distinctio illa, *Patris*, quæ significat id, quod distinguitur à Filio, & habet rationem principij comparatione Filij. Vnde Augustinus 7. de Trinitate. cap. 6. *Tres, inquit, personas eiusdem essentia, vel tres personas vnã essentiam dicimus: tres autem personas ex eadem essentia non dicimus, quasi aliud ibi sit quod essentia est, aliud quod persona, sicut tres statuas ex eodem auro possumus dicere: aliud enim illic esse aurum, aliud esse statuas.* hæc Augustinus. Propter eandem rationem non concedimus Patrem esse de substantia Filij, aut Filium de substantia Spiritus sancti: quia neque Filius est principium Patris, neque Spiritus sanctus est principium Filij, quod tamen denotat præpositio illa, *de*.

B Observat præterea D. Thomas locis citatis, hoc esse discrimen inter duas illas præpositiones, quòd præpositio, *de*, denotat habitudinem principij, quod sit substantiale aliquo modo: præpositio vero, *ex*, denotat habitudinem principij, etiam si consubstantiale non sit: quare quicquid dicitur esse de aliquo, dicitur etiam esse ex illo: non tamen conuertitur. Dominus enim dicitur esse ex ædificatore, tamquam ex principio efficienti, non tamen dicitur esse de ædificatore, quia ædificator non est principium consubstantiale domus, eò quòd nullam partem suæ substantiæ ei communicet, & creatura dicitur esse ex Deo, non tamen de Deo, quia similiter neque totam, neque partem suæ substantiæ illi communicat.

DISPVATIO II.

Vtrum Filius sit de substantia Patris tamquam ex materia.

DVirandus in r. d. 5. q. 2. & Henricus in summa *Deinde* art. 5. q. 3. & quodlib. 5. q. 9. præmittunt, materiæ conuenire conditiones aliquas quæ dicuntur imperfectionem, vt esse puram potentiam, fieri in actu per formam, esse partem, &c. Conuenire etiam ei conditiones alias quæ nullam dicunt imperfectionem, vt manere eandem in generatione, esse intrinsecam genito, esseque id de quo res genita generatur, esse perpetuam generationique, ac corruptioni minime obnoxiam, &c. Tunc dicunt, Filium generari ex substantia Patris tamquam ex materia, non quidem quoad conditiones materiæ, quæ dicunt imperfectionem, sed quoad conditiones, quæ nullam imperfectionem inuoluunt. Hæc eadem sententia videtur fuisse D. Thomæ in r. d. 5. q. 2. art. 1.

E Probant prædicti autores hanc suam sententiam: primò quoniam esse id de quo est aliquid, præexistere rei producendæ, esseque quippiam intrinsecum rei productæ, sunt conditiones materiæ: sed Filius est de substantia Patris, & substantia Patris, nostro intelligendi more cum fundamento in re, præcedit Filium, estque illi intrinseca: ergo Filius generatur de substantia Patris tamquam ex materia. Secundò, si Pater de parte suæ substantiæ, aut de aliena substantia generaret filium, substantia illa haberet se vt materia: ergo cùm generet Filium de tota sua substantia, tota sua substantia, materia instar haberet. Patet consequentia, quia esse totam aut partem, esse propriam aut alienam substantiam, est quid omnino impertinens, vt se habeat, aut non habeat vt materia.

F Tertio, quando aliquid constituitur ex duobus, vnum se habet vt forma, & aliud vt materia: filius constituitur ex essentia & relatione: & relatio non se habet vt materia comparatione essentia, sed

sed potius vt forma: quippe cum adueniat essentia, eamque determinet ad esse Filij: ergo essentia se habet vt materia comparatione proprietatis personalis, atque adeo comparatione etiam Filij in ipsius generatione.

Diuus Thomas hoc loco in responsione ad primum & secundum affirmat, Filium generari de substantia Patris, tamquam ex principio consubstantiali ac formalis, eademque est sententia Caietani, & Torres hoc loco, Capreoli, Scori, & Gabrieli in 1. distinctione 5. communisque Doctorum. Ac sane cum diuina essentia sit actus purus, ac proinde forma subsistens, non satis caste loquuntur, qui dicunt, habere se vt materiam in generatione Filij. Vnde Augustinus 3. lib. contra Maximinum cap. 14. Non de aliqua, inquit, materia, aut de nihilo, est Dei Filius.

Ad 1. Ad primum igitur argumentum in contrarium dicendum est, omnes illas conditiones posse aequè bene conuenire formæ, ac conueniunt materie, vt patet, si Deus anima præexistenti D. Petri videret materiam, quam de nouo crearet. Tunc enim D. Petrus esset de illa anima præexistente, sibi intrinseca, postquam esset productus: quare conditiones illæ materie in rebus materia constantibus, non cogunt essentiam diuinam habere se, vt materiam in generatione Filij, & processione Spiritus sancti.

Ad 2. Ad secundum ita est respondendum. Si per impossibile pars illa, aut aliena substantia, esset actus purus, vt re ipsa essentia diuina est, vtique Filius non generaretur de illa tamquam de materia, sed tamquam de forma subsistente. Etenim si Deus de parte formæ ignis præexistentis aliquid produceret supponendo tali parti formæ nouam materiam, sanè productum illud produceretur de parte illa formæ, non tamquam de materia, sed tamquam de forma, vt est notissimum. Itaque vt dicamus aliquid produci de aliquo tamquam de forma, aut tamquam de materia, non respicimus, an sit totum, an pars, & an sit proprium, aut alienum, sed ad naturam eius de quo producit.

Ad 3. Ad tertium responderi debet, maiorem non esse veram, quando constituentia sunt idem prorsus ex natura rei, solumque est constitutio nostro intelligendi more, vt in re proposita cernitur, in qua vtrique ex natura rei est actus purus, idemque prorsus cum alio. Eatenus tamen, vt verum fatear, essentia diuina & relatio nostro intelligendi more videntur habere vt forma & materia metaphysica, quatenus relatio nostro intelligendi more videtur determinare essentiam ad constitutionem personæ, & essentia determinari: re tamen ipsa vnum non est actus, etiam metaphysicus, & aliud potentia: quia seclusa operatione intellectus, nulla est actus distinctio inter essentiam & relationem, vt ex dictis sæpe in superioribus est manifestum: vt autem duo aliqua ita sint affecta, vt vnum sit actus, & aliud potentia, distinctio inter vtrumque necessaria est.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in diuinis sit potentia respectu actuum notionalium.



O c articulo examinandum est cum D. Thoma, vtrum detur potentia respectu actuum notionalium, & in sequenti quid ea sit, videlicet vtrum sit aliquid absolute, an respectuum.

Quod ad primum attinet, fuit opinio Aureoli, vt Capreolus, & Gregorius in 1. dist. 7. referunt, al- Molina in D. Thom.

A ferentis, in Patre non aliam esse potentiam ad generandum Filium, quam non repugnantiam terminorum: ita scilicet, vt quemadmodum homo non per aliam potentiam dicitur posse esse animal, quam per non repugnantiam, vt sit animal, quæ fundatur in necessaria habitudine ac connexione animalis cum natura humana: sic quoque non per aliam potentiam Pater dicitur posse generare Filium quam quia non repugnat ab ipso esse Filium per generationem. Itaque vult potentiam, secundum quam Pater potest Filium generare, non esse aliquid reale & positum in Patre, sed solam negationem repugnantie vt Filium generet.

B Sententia hæc, tenui meo iudicio, non solum singularis est in re admodum graui, sed etiam parum consona scripturæ sacræ, Conciliis, ac rationi ipsi. Psalmo enim 109. ait Pater æternus ad Filium. Ex vtero ante luciferum genui te: quo in loco innuitur aperte intellectum fuisse principium reale, quo Pater genuit Filium, vt latius quaest. 27. art. 1. exposuimus. In Concilio etiam Lugdunensi cap. Fideli de summa Trinitate & fide Catholica lib. 6. & in Florentino in literis sanctæ vnionis in decreto de processione Spiritus sancti, definitum fuit, Patrem & Filium esse vnum principium Spiritus sancti, estque sermo de principio reali: quare non sola non repugnantia terminorum, sed vera vis realis constituenda est potentia ad producendum Filium, aut Spiritum sanctum. Adde, Filium & Verbum in diuinis esse idem: Verbum autem producit per intellectum, tamquam per principium quo: ergo Pater generat Filium per intellectum, tamquam per principium quo, atque adeo datur in Patre vis realis, per quam generat Filium.

C Alia fuit opinio Gregorij in 1. dist. 7. quaest. 1. concedentis quidem vim principium, ac potentiam realem ad producendum Filium, attamen asserentis hanc nullo modo distingui à Patre, sed esse idem prorsus cum Patre: quia arbitratur, alioqui non saluari omnimodam simplicitatem in Deo, vt de notionibus & proprietatibus personalibus quaest. 32. art. 2. disp. 2. eum affirmasse retulimus.

D Hæc quoque sententia singularis est, videturque conuinci testimonio illo Psal. 109. Ex vtero ante luciferum genui te: tum etiam postrema ratione, quam aduersus Aureolum confecimus, superuacaneumque duco disputare aduersus has sententias: cum explicata veritate satis manifesta sit futura falsitas harum opinionum.

E Est ergo opinio D. Thomæ hoc loco, & communis, in Patre dari potentiam realem, à Patre aliquo modo distinctam, qua generat Filium, & in Patre & Filio dari potentiam realem, qua spirant Spiritum sanctum: quæ in hunc modum probatur. Omne generans generat aliquo sui: ergo Pater aliquo sui generat ac producit Filium, tamquam potentia, qua eum generat, eademque ratione Pater & Filius aliquo sui spirant ac producant Spiritum sanctum, tamquam potentia, vt ita dicam, spiratiua, ac Spiritus sancti productiua. Confirmatur hæc ratio, quod ad potetiam spiratiuam attinet, quia Pater & Filius producant Spiritum sanctum, non quoad id, in quo distinguuntur, nempe quoad paternitatem & filiationem, sed quoad id, in quo conueniunt, & sunt vnum, vt ex Concilio Lugdunensi, & Florentino constat: ergo aliquo sui, tamquam vi ad producendum, producant Spiritum sanctum.

F Tota rei huius difficultas est, in quo sensu concedenda sit in diuinis potentia ad generandum Filium, aut ad spirandum Spiritum sanctum. Ad cuius

Improbatur.

Gregor. opinio.

Reiicitur.

Dari in patre potentia realem ab eo aliquo modo distincta ad filium generandum.

Potentia secundum realem, & potentia nostra intelligendi more quid sint, & quo pacto differant.

cuius rei intelligentiam, notandum est cum Diuo Thoma hoc loco in responsione ad tertium, duplicem esse potentiam, quaedam est, quae appellatur potentia secundum rem, & est illa per quam verè producit aliquid: & quia nihil magis pugnat, quam aliquid producere se ipsum, efficitur, vt ad veram productionem necessaria sit distinctio realis inter productum, & id quod producit, vt quod. Quare vt aliquid sit potentia secundum rem necesse est, vt productum sit quippiam distinctum realiter, non quidem à potentia, per quam producit, vt ex dicendis patebit, sed ab eo, cuius est potentia, quodque per eam producit, vt quod. Quaedam alia est potentia, quae appellatur potentia secundum rationem, aut potentia secundum nostrum intelligendi morem. Estque illa, per quam re vera nihil realiter producit, sed nostro dumtaxat intelligendi more. Talis est intellectus diuinus comparatione diuinae intellectionis, & voluntas diuina comparatione diuinae volitionis: intelligere namque & velle in Deo, neque ab intellectu & voluntate, neque à Deo intelligente, vt quod, neque item à personis diuinis intelligentibus etiam vt quod, distinguuntur, ex natura rei, ac proinde non verè producentur, sed nostro dumtaxat intelligendi more, eaque de causa intellectus & voluntas in Deo comparatione intellectionis & volitionis diuinae, non dicuntur potentiae nisi nostro intelligendi more, aut secundum rationem.

Hoc ita constituto, Caietanus, & Torres hoc loco, & Capreolus in 1. distinct. 7. quaest. 2. merito affirmant, in Patre non esse potentiam secundum rem comparatione generationis secundum se sumptae: eò quod generatio nec producat, nec distinguatur à Patre generante, sed in Patre esse potentiam secundum rem ad generandum Filium, eò quod filius verè à Patre producat, ab eoque realiter distinguatur. Eodem modo affirmant, in Patre & Filio non esse potentiam secundum rem comparatione spirationis secundum se, eò quod spiratio actiua ab eis non distinguatur, esse tamen ad spirandum Spiritum sanctum. Quare non datur, inquit, comparatione actuum notionalium secundum se, sed solum comparatione terminorum, verumve per eos actus productarum, nempe comparatione Filij, & Spiritus sancti, qui verè producentur. Vbi namque productio non est actio, sed respectus eius, à quo alius significatus per modum actionis, non datur potentia comparatione productionis, sed comparatione termini, reive productae. Vbi verò productio est vera actio, vt in creaturis, datur potentia realis, non solum ad effectum, terminumve actionis, sed etiam ad productionem ipsam. Atque hoc est discriminè, quod D. Thomas constituit supra q. 25. art. 1. ad tertium in potentiam, quae cernitur in Deo, & potentiam, quae cernitur in creaturis. Quare si consulas quae eo loco diximus, docuitque D. Thom. comperies haec omnia de mente illius esse, tamen si nec illo in loco nobis placuerit, nec in hoc placeat, quatenus docet, in Deo non dari potentiam comparatione actionis, qua producit res creatas, sed comparatione solum rerum creatarum: arbitratur namque, actionem, qua Deus creata producit, non esse tamquam in subiecto in rebus productis, sed esse idem cum Deo esseque vim ipsam, qua res creatas procreat, cum respectu ad res, tamquam eius à quo sunt: contrarium verò ostendimus q. 25. citata, art. 1. disp. 2.

Ex dictis facile erit cuique soluere argumenta Aureoli apud Capreolum & Gregorium, quae ideò

Potentiam ad generandum, & ad spirandum esse quidem secundum rem in Deo, non tamen, comparatione actuum notionalium sed terminorum, qui per eos producentur.

Argumentum Aureoli.

A breuitatis gratia omitto. Hoc vnum tantum referam, quod difficultatem continet. Eadem est, inquit ille, potentia qua prima persona gloriosissima Trinitatis potest generare Filium, & potest esse Pater: quandoquidem generando, & resultat esse Filij, & esse Patris: sed potentia, qua prima persona adorandissima Trinitatis potest esse Pater, non est aliud quam non repugnantia terminorum: alioquin prima persona produceretur secundum esse Patris, quod omnino est absurdum: ergo potentia, qua prima persona sanctissima Trinitatis potest generare Filium non est aliud, quam non repugnantia terminorum.

B Ad hoc argumentum neganda est maior. Potentia namque, qua prima persona diuinissima Trinitatis potest esse pater, non est aliud, quam non repugnantia terminorum fundata in necessaria connectione esse Patris cum prima persona altissima Trinitatis: ceterum potentia, qua potest generare Filium, est potentia realis qua secundum rem potest producere Filium. In humanis quidem, quia generatio est ratio fundandi paternitatem & filiationem, potentia, quae est ad generandum, & producendum suppositum Filij, est consequenter ad comproduendum esse relatiuum Filij & Patris, in suppositis Patris & Filij: at verò in diuinis, quia generatio non est ratio fundandi paternitatem, sed est idem prorsus cum paternitate, constituitque suppositum Patris, non est par ratio, vt quae potentia est ad generandum Filium, sit consequenter ad comproduendum esse Patris & Filij in eorum suppositis.

C Duo hoc loco obserua cum D. Thom. in responsione ad primum & secundum. Vnum est, potentias, de quibus loquimur, non esse in diuinis factiuae, sed productiuae tantum: quò fit, vt personae procedentes, non sint factae, sed productae dumtaxat. Alterum est, cum potentia realis dicatur per comparationem ad rem, quae per eam esse potest, atque adeò quae est possibilis, personas diuinas non dici possibiles, vt possibile distinguitur contra necessarium, potestque esse & non esse, sed vt possibile commune est necessario & possibili praesè sumpto, quo pacto sumitur ab Aristotele secundo de interpretatione, dum de modalibus propositionibus est sermo: vnde personae diuinae ita dicuntur posse esse, vt non possint non esse. Quae in hoc articulo dicta sunt dilucidiora fient articulo sequenti.

ARTICVLVS V.

E Vtrum potentia ad generandum dicat essentiam an relationem.

D I VVS Bonauentura in 1. dist. 7. quaest. 1. Durandus ibidem q. 2. & multi alij affirmant, potentiam generatiuam in Patre esse paternitatem, & potentiam spiratiuam in Patre & Filio esse spirationem actiuae, atque adeò potentiam generatiuam & spiratiuam dicere praecipue relationem.

F Alij affirmant, potentiam generatiuam includere, dicerique ex aequo essentiam & paternitatem, ita vt vtrumque generet tamquam principium quo, potentiamque spiratiuam dicere similiter ex aequo essentiam & relationem spirationis actiuae.

Sit nihilominus prima conclusio. Potentia generatiua (idem dicendum est de spiratiua) non est relatio, sed natura diuina. Loquimur autem hoc loco de potentia, vt potentia dicitur id, quo producens producit, interim non curando vtrum sit principium proximum aut remotum: ex sequentibus namque

Dilucidior

Potentia ad generandum, & ad spirandum in Deo non sunt factiuae, sed productiuae. Personae diuinae ita dicuntur posse esse, vt non possint non esse.

D. Durandus & Durandus opinio.

Aliorum generatiuae.

Prima conclusio. Potentia generatiua non est relatio, sed natura diuina. Loquimur autem hoc loco de potentia, vt potentia dicitur id, quo producens producit, interim non curando vtrum sit principium proximum aut remotum: ex sequentibus namque

namque conclusionibus patebit, quodnam sit principium proximum, & quod remotum, quo Pater generat, & quo Pater & Filius spirant Spiritum sanctum. Hæc conclusio est D. Thomæ hoc loco, & Magistri in 1. dist. 7. & communis ferè inter Scholasticos. Eadem habetur in Concilio Florentino sess. 18. ubi Ioannes ille, qui Latinorum partes agebat, ita inquit, *Dixi filium ex Patre, ac Patris substantia generari idem significare, ita tamen ut persona sit producens & generans: principium autem, quo ipsa persona generet, sit id quod solum communicabile est: Pater ergo generativum principium est, & suppositum quoddam significat: divina vero substantia, que cum Patre realiter idem est, non quidem generat, sed est principium quo generatio fit: quando quidem suppositum nullum significat. Et infra, Non aliter profectò de divinis personis intelligere possumus: nam Patris persona suppositum est, atque generans, divina verò natura generativum principium, quo Pater Filium generat: qui quidem pater suam personam Filio nequaquam communicat, cum tamen eius substantia & natura communicabilis sit. Que cum vna numero sit, idcirco non ea ratione communis dicitur, quia est humanitas, sed rationem tantum habet communis, quatenus communicabilis est: que quidem causa est cur Filius à Patre, ut à principio nasci dicatur, quod à divina Patris substantia nascitur. In unaqueque tamen persona identitatis reali manente, natura videlicet divina.* Hæc ibi.

Probat deinde primò, quia illud in generatione uniuoca est potentia generatiua, in quo genitum assimilatur generanti: sed Filius Dei assimilatur Patri in natura diuina, non verò in relatione: ergo natura diuina, & non relatio, est potentia generatiua. Minor, & consequentia patet: maior verò probatur, quia generans reddit simile sibi genitum quoad formam, secundum quam producit, ut homo genitus efficitur similis generanti in natura humana, cuius virtute Pater producit Filium: cum ergo id, quo generans producit, sit potentia generatiua, sit, ut illud sit potentia generatiua in generatione uniuoca, in quo genitum assimilatur generanti, quod erat probandum. Secundo, in humanis, licet principium indiuiduans, proprietate personalis constituat rem generantem, non tamen est id, quo generans generat, sed natura est quo generat, alioquin cum generans reddat simile sibi genitum, quoad id, quo agit, Socrates produceret Socrate, quod est absurdum: cum ergo paternitas sit proprietate personalis Patris, sic se habens ad personam Patris, ut se habet principium indiuiduans ad indiuiduum creatum, sit, ut paternitas, non sit id, quo Pater generat, sed id, quo generat, sit natura in qua reddit genitum simile sibi, ac proinde ut potentia generatiua non sit relatio, sed natura diuina. Confirmatur præterea conclusio ex illo Damasceni lib. 1. fidei orthodoxæ c. 8. *Generatio est opus nature, non sicut generantis sed sicut eius quo generans generat.* Est enim natura vis in sita rebus ex similibus similia procreans. Confirmatur rursus eadem conclusio, quia relatio, quæ relatio, nullius est actiuitatis: quare esse nequit principium producendi. Vnde Anselmus in lib. de processione Spiritus sancti cap. 5. de processione Spiritus sancti loquens, tamquam absurdum maximum infert: *Erit igitur diuina essentia in Spiritu sancto non de Deitate Patris, sed de relatione, quod stultissimum est dicere: idem que diceret de processione Filij. Et cap. 9. Nisi quis, inquit, dicat Spiritum sanctum non procedere de Deitate Patris, sed de paternitate, nec per Deitatem Filij, sed per filiationem, qua opinio sua se patenti falsitate suffocet.*

Molina in D. Thom.

A Secunda conclusio. Sicut in igne natura specifica ignis, tamquam forma Metaphysica, & forma substantialis ignis, tamquam forma physica, sunt principium remotum, quo ignis calefacit, proximum verò est calor existens in igne: sicut etiam in homine natura humana, & anima rationalis sunt principium remotum quo homo intelligit, proximum verò est intellectus: ita in Patre natura diuina, nostro intelligendi more, est principium remotum, quo Pater generat, proximum verò est intellectus: in Patre etiam & Filio natura diuina est principium remotum quo Pater & Filius producunt Spiritum

B sanctum, proximum verò est voluntas: unde natura diuina, vel dicitur potentia generatiua & spiratiua tamquam principium remotum, intellectus verò & voluntas tamquam principium proximum: vel certe, non excludendo ab ea intellectum & voluntatem (quæ licet virtute ab ea distinguantur, in ea tamen intrinsecè includuntur, suntque idem re & ratione formali cum illa, ut quaest. 8. artic. 2. ostendimus) potentia dicitur. Hæc conclusio ex eo probatur, quod Filius est Verbum, ut sacrae literæ sancti que Patres testantur: principium autem proximum Verbi est intellectus, remotum verò essentia, cuius est talis intellectus: & quod similiter Spiritus sanctus est amor productus: proximum autem principium amoris est voluntas. Atque hinc etiam confirmatur conclusio præcedens: Verbi enim & amoris, non est principium productuum relatio, sed intellectus & voluntas, essentiaque, quam ornant illæ potentia: quæ omnia constat esse res absolutas.

Tertia conclusio. Potentia generatiua non est essentia, & intellectus sumpta absolutè, sed accepta sub certa quadam conditione, nempe ut sunt eius, qui habet ea à se. Hæc conclusio probatur, quia essentia & intellectus, absolutè sumpta sunt in tribus personis: potentia autem generatiua, sub ratione potentie generatiuæ, est in solo Patre: essentia ergo & intellectus non habent rationem potentie generatiuæ, nisi ut sunt eius, qui habet ea à se: nempe Patris, aut, ut alij dicunt, ut stant sub paternitate, quasi hoc sit conditio sine qua non sortiuntur rationem

E potentie generatiuæ: non verò quasi relatio influat ad generationem, Filijve productionem. Itaque id, quod in Patre est potentia generatiua, est etiam in Filio & Spiritu sancto: & ob id quiddam perfectionis dicitur potentia generatiua in Patre, id totum est in Filio & Spiritu sancto: in Patre tamen solo habet rationem potentie generatiuæ, eò quod in solo Patre habeat conditionem sine qua non sortitur rationem potentie generatiuæ. Quare hæc consequentia nulla est: quod in Patre est potentia generatiua, reperitur etiam in Filio & Spiritu sancto: ergo in Filio & Spiritu sancto est potentia generatiua. Ratio est, quia in Filio & Spiritu sancto deest ei conditio sine qua non habet rationem potentie generatiuæ, videlicet esse eius quod habet illud à se aut esse sub paternitate. Hæc de causa affirmat D. Thomas hoc loco, potentiam generatiuam dicere in recto quippià absolutum, essentia scilicet ac intellectu, in obliquo verò dicere relatione: eò quod essentia & intellectus, nõ absolutè, sed ut Patris, aut ut stant sub paternitate, rationem habent potentie generatiuæ. Patre ergo intelligente per essentiam tamquam per principium remotum, & per intellectum tamquam per principium proximum, Filius, Verbumve æternū accipit suum esse per intellectum tamquam per principium quo producit: accipere verò tale esse est generari, quod est habere respectum eius, qui ab alio per intellectum, per quem respectum Filius constituitur

Tr 3 in

2. Conclus. Potentia generatiua dicitur essentia, id quod principium nostro intellectu, more remotum, intellectus id quod proximum.

Tertia conclusio. Essentia diuina & intellectus ut sunt eius, qui habet illa à se, sunt potentia generatiua.

in esse Filij; conferre autem illi eo modo tale esse, est generare, estque respectus à quo alius per intellectum, per quem Pater constituitur in esse Patris.

Quarta conclusio. Potentia spiratiua est essentia & voluntas non simpliciter, sed ut Patris ac Filij.

Quarta conclusio. Potentia spiratiua non est essentia & voluntas absolute, sed sub certa quadam conditione, nempe ut sunt Patris & Filij, quibus conueniunt prius nostro intelligendi more cum fundamento in re, quam sit diligere essentiale, ut saepe in superioribus ostendimus, aut certe ut stant sub spiratione actiua. Hac conclusio probatur sicut praecedens, quia essentia & voluntas absolute sunt in tribus personis; potentia autem spiratiua solum est in Patre & Filio, quibus inest essentia & voluntas prius nostro intelligendi more, quam sit diligere essentiale. Denique quae de potentia generatiua conclusione praecedente dicta sunt, etiam suo modo intelligi debent de potentia spiratiua.

Argumenta contra aptitudinem sententiam. Primum.

Impugnant verò autores contrariae sententiae veritatem nostram. Primum, quia sicut se habet actus essentialis ad formam essentialem, ita se habet actus personalis ad formam personalem: sed intelligere, velle, & creare, quae sunt actiones essentialis, sunt à forma essentiali, nempe à diuina essentia tamquam à principio quo: ergo personalis actus, qualis est generatio, erit à forma personali tamquam à principio quo nempe à paternitate, ac proinde paternitas, & non essentia erit potentia generatiua.

Confirmatur.

Confirmatur haec ratio, quia quod est principium, ut aliquid sit, est principium ut operetur: sed paternitas est principium à quo Pater est Pater, generatio verò est propria operatio Patris, quia Pater est: ergo paternitas erit in Patre principium illius: praeterim cum propria operatio cuiusque rei sit à propria forma per quam distinguitur à ceteris, quibus ea operatio non conuenit.

Secundò.

Secundò, quando aliqua forma in aliquo subiecto est ratio alicuius operationis, eadem forma separata à tali subiecto est principium eiusdem operationis, candor namque separatus à subiecto esset principium disgregandi visum, si per impossibile daretur separatus à subiecto: sed essentia diuina, diuinaque intellectus, si separentur à Patre, non sunt principium generandi Filium, ut patet, quia in Filio & Spiritu sancto non sunt principium generandi Filium: ergo neque in Patre erunt, sed paternitas potius erit tale principium.

Tertiò.

Tertiò, productiones diuersarum rationum exigunt potentias diuersarum rationum: sed generare & spirare sunt productiones diuersarum rationum: essentia verò est vnus dumtaxat rationis: ergo essentia non est potentia generatiua & spiratiua.

Quartò.

Quartò, potentia generatiua est principium productionis rei genitae: ergo distinguitur realiter à re genita: quandoquidem nihil magis pugnat, quam aliquid producere seipsum, aut esse principium sui ipsius: sed essentia diuina & intellectus non distinguuntur realiter à Filio, paternitas autem distinguitur: ergo paternitas est potentia & principium, quo Pater producit Filium, non verò essentia aut intellectus.

Confirmatur.

Confirmatur haec ratio, quia principium dicit relationem realem ad id, cuius est principium: sed ea, inter quae in diuinis cernitur relatio realis, distinguuntur realiter: cum ergo essentia & intellectus non distinguantur realiter à Filio: efficitur, ut non sint principium, & potentia generatiua, qua Pater producit Filium.

Quintò.

Quintò, si essentia esset potentia generatiua & principium Filij, essentia generaret: consequens autem est haereticum, ac damnatum cap. Damianus,

A de summa Trinitate & fide Catholica: ergo essentia non est potentia generatiua.

Sextò, Augustinus 5. de Trinitate cap. 6. & 7. ait, Filius eo Filium, quo genitus: ergo à simili, Pater eo Pater quo generat: sed est Pater paternitate: ergo generat paternitate, ac proinde paternitas est principium quo generandi Filium.

Ad primum horum argumentorum neganda est maior: proprietates namque personalis, differentiatiue indiuiduans, non est principium productionis, ut explicatum est eo quippe agens agit, tamquam principio producendi, in quo reddit sibi simile proprietatiue personalis, sed natura, ut iam ostendimus: redditur verò propria personae propter conditionem illius propriam, quam exigit natura ad hoc, ut sit principium producendi, ut explicauimus.

Ad confirmationem, si in maiori sit sermo de principio proprio, ut aliquid sit, hoc est, non commune sibi cum aliis, maiorque intelligatur vniuersum, neganda erit: principium namque commune, quale in Patre est essentia & intellectus, potest esse principium productionis Patri propriae, propter conditionem sine qua non habet, ut sit principium, quam solum habet in Patre. Quare negandum erit, propriam operationem cuiusque rei emanare semper à forma, per quam talis res distinguitur à ceteris: forma namque, alioquin communis, habere poterit in aliquo operationem illi ipsi minime cum aliis communem, propter conditionem sine qua talis forma non est principium operationis, quae est propria illi rei. Adde, in rebus creatis operationes singulares, ac proinde proprias principiorum singularium, à quibus emanant, non prodire efficienter à differentia indiuiduante, sed à gradu communi facto indiuiduo per accidens ex adiunctione talis differentiae indiuidualis, differentiatiueque indiuiduante solum esse conditionem sine qua à tali principio, quoad gradum secundum quem agit, non emanaret talis actio numero, sed alia longe diuersa ab unitate namque numerica principij efficientis, & ab aliis circumstantiis concurrentibus pendet quod emanet haec potius numero actio, quam alia: pendet inquam, non tamquam à principij efficientibus, sed tamquam à conditionibus requisitis, sine quibus non emanaret ea numero actio.

Ad secundum neganda est maior, quando esse principium non conuenit absolute ei formae, sed sub conditione, quam solum habet in tali subiecto, ut in re proposita cernitur.

Ad tertium responderi debet, maiorem esse veram, si intelligatur de potentiis quae sunt principium immediatum, quo pacto intellectus & voluntas sunt distinctae potentiae generandi Filium & spirandi Spiritum sanctum, non verò de potentiis, quae sunt principium mediatum: quemadmodum namque anima rationalis est vnum principium mediatum intelligendi & volendi, intellectus verò & voluntas sunt immediata principia, quibus anima elicit illas distinctas operationes: ita vna numero essentia diuina est vnum principium mediatum, vnaque potentia generandi Filium per intellectum tamquam per principium immediatum, & spirandi Spiritum sanctum per voluntatem tamquam per principium etiam proximum.

Ad quartum, concessio antecedente, si in eo sit sermo de principio quo, neganda est prima consequentia: licet enim inter principium quod, & rem productam necessaria sit realis distinctio, inter principium tamen quo, & rem productam, non semper est

Sextum.

Responso. Ad primum.

Ad confirmationem.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

est necessaria, sed sufficit distinctio rationis, ac virtualis. Ratio est, quam hoc loco in responsione ad primum reddit egregiam D. Thomas, nempe quia generans non generat ut distinguit, sed ut reddat genitum sibi simile, tantoque perfectior est generatio, quanto genitum producit magis simile generanti, ut in superioribus ostendimus: est tamen conditio sine qua generans non generat, quod genitum distinguitur a generante, eo quod nihil possit producere seipsum. Quia ergo generans producit genitum sibi simile quoad id quo agit aut producit, non vero quoad suum principium individuan, proprietatem personalem, id sane, quo generans generat, debet esse commune generanti & genito, ac proinde idem in utroque, aut specie, ut in rebus creatis, aut numero, ut in divinis, in quibus quemadmodum generatio, sic etiam similitudo inter generans & genitum est perfectissima. Quod fit, ut necesse non sit rem generantem, quoad id quo mediante generat, distinguere a genito: quin potius idem cum eo esse possit, solumque virtute ab eo distinguatur, ut in divinis propter summam simplicitatem, summamque similitudinem inter genitum & rem generantem, videre est: necesse tamen est, ut generans per suam differentiam individuam, proprietatemve personalem, distinguatur realiter a genito.

ad confirmacionem inueni.

Ad quintam.

Ad sextam.

F

Ad confirmationem negandam est principium, quo, semper dicere relationem realem, id namque, cui conuenit, ut sit principium quo, non est relatio, sed quid absolutum: relatio vero principij a qua formaliter dicitur principium quo, non est realis, quando eiusmodi principium a re, cuius est origo, non distinguitur realiter. Ad quintum neganda est consecutio, si sermo sit de generate quod, de quo loquitur Concilium Lateranense cap. Damianus, quod solum verè dicitur generare sine addito, ut in superioribus ostensum est: principium enim quo, cum non distinguitur realiter a re genita, non dicitur simpliciter generare, sed cum addito, tanquam id quo generans generat. Adde, essentiam absolutè sumptam, non esse principium quo, alioquin omnes tres personae diuinae per eam generarent, sed essentiam sub certa conditione, nempe, ut in eo, qui habet eam a se, aut ut stat sub paternitate, eaque ratione essentiae absolutè sumptae non tribui generationi, ne quidem eo modo, quo intellectui tribuitur intelligere. Ad sextum, concessis primo antecedente, & prima consequentia, minorque ulterius subsumpta, distinguendum est consequentia secundae consequentiae. Si enim sit sensus, Patrem paternitate generare, tanquam principio productiuo, neganda est consequentia: si vero sit sensus, Patrem paternitate generare, tanquam principio formali, seu ratione formali, a qua formaliter dicitur generare, quatenus generatio generat formaliter: paternitas verò est idem omnino realiter, formaliter, ac virtute cum generatione, ut questione praecedente articulo secundo ostendimus, concedenda est consequentia. Inde verò perperam colligitur, paternitatem esse principium quo generandi, potentiamque generatiuam.

ARTICVLVS VI.

Utrum actus notionalis ad plures personas terminari possit, quasi esse possint plures Filij, aut plures Spiritus sancti.



CONCLUSIO negat, estque de fide. Cum diuinus intellectus non habeat rationem potentiae generatiuae, nisi in eo, qui illum habet a se, ut patet ex dictis

Filij plures, aut Spiritus sancti, cur non sint in diuinitate.

tam articulo praecedente, quam quaest. 27. artic. 3. disput. 4. & quaest. 41. artic. 2. disput. 2. Is verò qui eum habet a se, unico actu intellectus unicum producat Verbum ac Filium: fit, ut vnus tantum sit Filius, qui rursus per intellectum non producit alium Filium: eo quod intellectus in eo rationem non habet potentiae generatiuae. Cum item in solo Patre & Filio voluntas habeat rationem potentiae spiritalis, ut locis citatis exposuimus: fit etiam, ut vnus tantum producat Spiritum sanctum: qui rursus non producit alium Spiritum sanctum per voluntatem: eo quod voluntas in eo non habeat rationem potentiae spiritalis. Rationes D. Thomae hoc loco adiuuant, ut hoc melius intelligatur: semper tamen in asserenda conclusione huius articuli fidei Catholicae innitemur, neque intendimus eam demonstrare, sed adducere quaedam congruentia ad aliquam hanc asserendam eis, quae fides docet. Is, quae in hoc articulo sunt, iungito, quae diximus q. 30. art. 1.

QUESTIO XLII.

De aequalitate & similitudine diuinarum personarum adinuicem.

ARTICVLVS I.

Utrum aequalitas locum habeat in diuinis.

DISPUTATIO I.



IN hac, & questione sequenti comparat D. Thomas diuinas personas inter se, in hac quidem quoad aequalitatem, in sequenti verò quoad missionem. Ad huius questionis intelligentiam sciendum est, quod duobus modis aliquid dici quantum. Vno proprie, illud scilicet, quod habet partem extra partem. Et quidem si partem habeat extra partem ratione sui, dicitur quantum per se, pertinenteque ad praedicamentum quantitatis: si vero ratione alterius, ut candor trium palmorum ratione superficiei, cui candor inhaeret, dicitur quantum per accidens. Altero verò modo improprie, & per metaphoram dicitur aliquid quantum, illud videlicet, in quo cernitur quidem latitudo aliquo modo, attamen sine parte extra partem, vel quia non habet partes, vel quia si eas habet, vna non est extra aliam. Hoc modo latitudo candoris quoad intensiorem, dicitur quantitas intensiorem per metaphoram. Etenim licet, iuxta probabiliorum opinionem, partes habeat intensiorem, vna tamen non est extra aliam. Latitudo etiam perfectionis essentialis cuiusque rei dicitur quantitas perfectionis, quia vel non habet partes, ut in Deo, & in gradibus simplicibus, quales sunt differentiae, vel si habet partes, ut sunt genus & differentiae constituentes speciem aut indiuiduum, vna tamen non est extra aliam.

Quantitas duobus modis dicitur.

Quantitas perfectionis qua.